

GRUDZIĄDZKI PRZEGLĄD EWANGELICKI

Styczeń - Luty - Marzec

*Będiesz tedy miłował Pana, Boga swego, z całego
serca swego i z całej duszy swojej, i z całej siły swojej
V Księga Mojżeszowa 6,5*

STYCZEŃ - LUTY - MARZEC

01

Słowo wstępne 03

Słowo dla duszy

Krótkie słowo o życiu 04

Spotkanie ze Słowem
Bożym 10

02

HistoriaPierwsze wyznania wiary
wittenberskiej Reformacji ..... 13Gustav Breuning (1827-
1902), malarz grudziądzki 16

03

Ekumenizm w Polsce i na świecie Uporządkowane kurczenie
się Kościoła ..... 20Grenlandia i Dania – trudne
dziedzictwo przeszłości 22

04

Chrześcijańska Praktyka

Arise Africa - Openn Doors 31

Z dalekich stron 36

Modlitewny kącik 37

Z półki wydawniczej 40

05

Życie parafialne Spotkanie przy Szopce
Bożonarodzeniowej 43

Kronika Parafialna 45

Dane kontaktowe 48

Zapowiedzi wydarzeń 49

SŁOWO WSTĘPNE

Nowy rok niesie ze sobą kolejne wyzwania i miłe chwile, które zapisane zostaną na kartach naszej i parafialnej historii. Stoimy oczywiście przed wielką niewiadomą, ale nie musimy obawiać się przyszłości. W Bogu mamy oparcie, ale **czy starczy nam sił do miłowania Boga całym sercem i duszą, do czego zachęca nas hasło roku zaczerpnięte z V Księgi Mojżeszowej?**

Kolejny numer kwartalnika możemy potraktować jako inspirację do noworocznych przemyśleń, także w kontekście tegorocznego hasła Kościoła:

Rok nabożeństwa ewangelickiego.

Nabożeństwo jest centralnym punktem religijnego i parafialnego życia, to moment spotkania z innymi i społeczności z Bogiem. Stąd warto budować nabożeństwo, jako integralną część życia religijnego i parafialnego próbując różne formy liturgiczne.

Chrześcijaństwo jest bowiem różnorodne swej istocie, o czym

co roku przypomina nam *Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan*, chociaż nadal pozostajemy jednym ciałem w Chrystusie.

Warto także pamiętać o tym w kontekście naszych braci i sióstr, którzy są prześladowani w innych częściach świata. Ich religijne i liturgiczne życie jest zależne od możliwości, a czasem wyłącznie ograniczone do modlitwy. Zastanawiając się nad liturgicznym wymiarem nabożeństwa możemy być wdzięczni za wolność, jaką gwarantuje nam państwo Polskie.

Czy korzystamy z tej możliwości w pełni?

A może wolność w zasadzie odbiera chęć do poszukiwania Boga i odpowiedzialnego życia, szczególnie gdy wokół jest dobrobyt. Przyczyn odchodzenia od Kościoła pewnie jest o wiele więcej. Poszukiwanie odpowiedzi może nam pomóc w rozmowach z osobami, które przeżywają wątpliwości i poszukują drogi Bożej. Życzę więc udanej lektury.

ks. Karol Niedoba

KRÓTKIE SŁOWO O ŻYCIU

CO TO JEST PRAWDA?

TEKST PAWEŁ ŁUKASZ NOWAKOWSKI

Postanowiłem na pisać kolejne „usprawiedliwienie” podjętej tematyki. Nie jest nowością, że jesteśmy chyba niemal z każdej strony manipulowani nie wiedzą o prawdziwych faktach i wydarzeniach, ale interpretacją tychże najczęściej trudnych i smutnych wydarzeń. A przemilczana bywa Prawda o tym, co wydarza się dobrego w ludzkich sercach, choćby pomoc poszkodowanym przez wojny, nieszczęścia...

Pytanie o Prawdę – przez duże ‘P’ wydaje się dla wielu niedorzeczne. W świątecznym numerze jednego z tygodników pojawił się np. artykuł pod bardzo znamienym tytułem: „ŚWIAT W KTÓRYM NIE WIADOMO, CO JEST PRAWDĄ”!!! Byłoby pewnym zaniedbaniem, gdybyśmy nie podjęli tego tematu na łamach Grudziądzkiego Przeglądu Ewangelickiego.

„Ja się narodziłem i na to przyszedłem na świat, aby dać świadectwo prawdzie; każdy, kto z prawdy jest, słucha głosu mego. Rzekł do niego Piłat: Co to jest prawda?”

(Ewangelia Jana 18, 38)

Jednym z najgłębszych pragnień człowieka, wpisanych w jego naturę – oprócz wolności, poszanowania godności jest poszukiwanie prawdy. Znane jest nam (niestety) doświadczenie czasów totalitaryzmu, a także i dziś, gdy ta wartość jest zagrożona. Na antypodach prawdy jest kłamstwo, fałsz, nieautentyczność, przemilczanie tam, gdzie winno pojawić się słowo, a także... brak odwagi bycia sobą. Lęk przed ujawnieniem swego prawdziwego oblicza. W skali

społeczeństw i świata religii może grozić – z jednej strony – zawłaszczanie prawdy (jedynie „słuszne” myślenie), jej absolutyzowanie, a z drugiej anarchiczne jej potraktowanie - „tyle prawd, ile ludzi”, brak choćby próby odniesienia do Prawdy przez duże P. Analogicznie jak z wolnością bez odpowiedzialności.

Nie jest przypadkiem, że wielkie i trwałe ruchy społeczne, rodziły się w momencie, gdy prawo do Prawdy było zagrożone lub odbierane. Ludzie walczyli nie tylko o chleb, godne wynagrodzenia, ale o prawo do Prawdy. W świecie chrześcijańskim wybrzmiało ono w sposób dramatyczny podczas procesu Jezusa z Nazaretu. I śmiem twierdzić, że pytanie Piłata „Co to jest prawda?” było (mimo kontekstu stricte historio-zbawczego), było najważniejszym „słowem” tej dramatycznej postaci.

By nasze pytania i spory o prawdę miały sens, warto nieco bardziej systematycznie przyjrzeć się tej wartości.

„Metafizyka” Arystotelesa rozpoczyna się słynnym zdaniem:

„Wszystkim ludziom wrodzone jest pragnienie poznania.”

To znaczy, że trzeba zdobyć się na wysiłek poszukiwania prawdy, wysiłek filozoficznej refleksji. To on bowiem stanowi o naszym człowieczeństwie, o naszej ludzkiej bądź nieludzkiej kondycji. Nadać sens naszemu życiu, to zatem podjąć trud mozolnego starania się o prawdę. Trud odkrywania prawdziwego oblicza, prawdziwej twarzy człowieka, jaką jest rozumność. Na tym polega istota bycia człowiekiem, bycia osobą. Jako ludzie zostaliśmy bowiem powołani, by – jak pięknie wyraził to Platon w Fajdrocie – oglądać „zagony prawdy”. Ta intuicja starożytnych filozofów, zmniejszonym lub większym natężeniem jest obecna w dziejach ludzkiego myślenia, choć potocznie nie zawsze wprost zdajemy sobie z tego sprawę. W świecie Biblii i w Starym Testamencie to sam Bóg jest gwarantem Prawdy, poprzez to, że jest wierny Przymierzemu zawartemu z człowiekiem. Bardzo dobitnie „streszcza” to Psalm 117 (melomanom polecam muzyczną interpretację

tego Psalmu przez Wolfganga Amadeusza Mozarta”:

**„Chwalcie Pana, wszystkie narody,
wystawiajcie Go, wszystkie ludy,
bo Jego łaskawość nad nami potężna,
a WIERNOŚĆ* Pańska trwa na wieki.”**

*- słowo 'wierność' często bywa tłumaczone jako „prawda”- również w łacińskim tekście utworu Mozarta).

Bóg zwiastuje Prawdę, to znaczy, że jest wierny słowu Przymierza. W narodzinach Jezusa Bóg mówi, że jest „pełen prawdy i łaski” (Ewangelia Jana), a sam Zbawiciel mówi, że „prawda nas wyzwoli”. Już te starożytne i biblijne sygnały (z konieczności tylko zasygnalizowane), nadają kierunek naszemu myśleniu w stronę prawdy.

Może warto przywołać nieodległą w czasie historię życia dwojga francuskich filozofów: Raissy i Jacquesa Maritain, którzy w początkach XX wieku, w intelektualnym zamęcie paryskich elit poszukiwali tego, co ich życiu nada sens, a co nazwali Prawdą. W książce p.t. „Wielkie przyjaźnie” Raissa Maritain wspomina:

„Postanowiliśmy spojrzeć prosto w oczy faktom rozgrywającym się na tym nieszczęsnym okrutnym świecie, na którym jedynym źródłem światła była filozofia sceptycyzmu i relatywizmu. /.../ Zdecydowaliśmy jeszcze przez jakiś czas zaufać nieznanemu, otworzyliśmy kredyt życiu jako doświadczeniu, które należy przeprowadzić w nadziei, że na nasze gorące wezwanie odstąpi się sens bytu /.../. O ile ten eksperyment się nie uda, rozwiązaniem będzie samobójstwo. Samobójstwo popełnione, zanim lata nagromadzą swój pył, zanim nie zostaną zużyte nasze młode siły. Jeśli nie można żyć w prawdzie, chcieliśmy umrzeć i nasza śmierć miała być świadomym protestem”.

Odnaleźli sens i Prawdę, spotykając nie tylko głosicieli, ale prawdziwych ludzi na swej drodze.

Nie sposób w tym miejscu wyliczać, analizować różne definicje, koncepcje prawdy, które zrodziła historia. Warto zwrócić uwagę na pewne zasadnicze rysy obecności prawdy w ludzkim bytowaniu. Pewną wspólną cechą, pojawiającą się w refleksjach nad prawdą jest słowo „zgodność”. To pierwszy istotny trop. Klasyczna definicja prawdy mówi, że „prawda to zgodność poznania (intelektu) z rzeczą” (łac. *adaequatio intellectus et rei*). To z pozoru krótkie stwierdzenie, *nolens volens*, ma daleko idące konsekwencje w życiu i niczym echo (nawet jeśli niektórzy filozofowie odzęgają się od związku z nim) powraca w różnych przestrzeniach. Nie tylko filozoficznych, ale psychologicznych, teologicznych, tzw. nauk szczegółowych. Zgodność, spójność – to cechy, które opisują dojrzałą osobowość, które znajdują swe odbicie w weryfikacji teorii naukowych, co więcej – to cechy, które są pewnym ideałem dla demokratycznego ładu. Martin Heidegger powie o „prawdzie bycia”, wielka filozofka Edyta Stein (która wstąpiła do Karmelu, zginęła w obozie koncentracyjnym) po latach dociekań powie „To jest Prawda” - mając na myśli Krzyż... Powie na innym miejscu, że „trzeba być poszukiwaczem Prawdy, a nie kolekcjonerem doznań”!!!. A wybitny antropolog, geolog, przyrodnik, teolog i filozof – Pierre Teilhard de Chardin (jezuita, który swe poszukiwania Prawdy przypłacił nałożeniem ...kościelnych kar), miał odwagę wyznać: „Istnieje absolutny obowiązek poszukiwania Prawdy”. Historii Sokratesa, Galileusza i Giordano Bruna nie trzeba przywoływać.

Ich historię „streszczają” dramatycznie słowa Marcina Lutra:

“Jeśli nie zostaną przekonany przez świadectwa z Pisma Świętego i jasne argumenty rozumu – bo nie mogę wierzyć ani papieżowi, ani nawet soborom, które jawnie się myliły i wzajem sobie przeczyły – to pozostaną związany własnym sumieniem i Bożym słowem. Dlatego nie mogę i nie chcę niczego odwoływać, czynić bowiem coś wbrew sumieniu nie jest rzeczą ani pewną, ani bezpieczną. Tak stoję i nie mogę inaczej, niech Bóg mnie wspomaga. Amen.”

Czujemy, że ci wspomинani ludzie byli wewnętrznie spójni, ich bycie było autentyczne, płacili za to ogromną cenę. Nie można jednak powiedzieć, że mieli przekonani, że tylko oni mają rację, że „ich prawda” ma tylko rację bytu. Gdyby tak było – zostaliby wpisani na listę... ideologów i tyranów. I tu jest ta różnica między prawdą a ideologią. Sam Jezus nazwał siebie Prawdą, ale nie była to Prawda wykluczająca, poniżająca, ale powiązana z inną wartością – Dobrem. Z przestrzeni psychologii wiemy, a i egzystencjalnie to odczuwamy, że w drodze do dojrzałej osobowości niezbędna jest spójność, stabilność i autentyczność. To stanowi spore wymaganie dla człowieka i społeczeństw. Jest jeszcze drugi istotny wymiar pytania o prawdę. Żyjemy - z jednej strony - w globalnej wiosce, co powinno dawać odczucie pewnej globalnej jedności, przynależności do jednej matki - ziemi, z drugiej – w chaosie i natłoku, przesyce informacji, zalewie „prawd”, półprawd i niedopowiedzeń, manipulacji. To jest ogromne wyzwanie do pracy nad sobą, by nie dać się manipulować, ulegać zarządcom strachu... W tej nieciekawej perspektywie są i dobre wieści. Trzeba bowiem dodać, że przecież i rodzą się w naszych głowach pytania o to, jak „pogodzić” zdobycze nauk szczegółowych np. z filozofią i teologią, różne świąty religii (które przecież mówią o „swoich Prawdach”)? Jest rzeczą interesującą to o czym mówią naukowcy

(wystarczy choćby zapoznać się z myślą polskiego kosmologa, matematyka, filozofa i teologa -ks. Profesora Hellera), że świat nauk szczegółowych (szczególnie fizyki i matematyki) zmierza ku jedności. Nie jest to „łatwa” jedność, uniformizacja, ale odkrywanie głębszego Sensu.

Zachęcając do poszukiwania Prawdy i autentycznego bycia, nie sposób nie przytoczyć świadectwa katolickiego teologa Hansa Ursa von Balthasara (1905-1988):

„W swoim Objawieniu Bóg wystawia symfonię. Trudno powiedzieć, co jest w niej bogatsze: jednolity pomysł Jego kompozycji czy też polifoniczna orkiestra stworzenia, którą sobie w tym celu przygotował. Zanim Słowo Boga stało się człowiekiem, orkiestra świata rzępoliła sobie a muzom: światopoglądy, religie, wiele projektów państw, każdy grał coś, nie bacząc na innych. Potem przyszedł Syn „Dziedzic wszystkich rzeczy”, z powodu którego została zestawiona cała ta orkiestra. Podczas, gdy pod Jego batutą wykonuje ona Bożą symfonię, ukazuje się sens jej różnorodności”*..

Wydaje się, mając w pamięci poszukiwaczy Prawdy wszystkich czasów, epok, religii, kultur, że Prawda jest...symfoniczna !

* Hans Urs von Balthasar, Prawda jest symfoniczna, Poznań 1998.

TEKST JERZY KĘDZIOR

SPOTKANIE ZE SŁOWEM BOŻYM

Podczas naszej ziemskiej pielgrzymki jesteśmy, co pewien czas konfrontowani z czymś nowym. To już dla małego dziecka jest normalne, ponieważ nierzadko otrzymuje nową zabawkę czy poznaje często nowe przestrzenie. Z kolei dla uczniów czymś nowym jest rozpoczęcie kolejnych etapów edukacji. Natomiast dla maturzystów nowością staje się udanie na wybrany przez siebie kierunek studiów, podobnie jak dla osób wkraczających w dorosłość i rozpoczęcie pracy zawodowej. Jednym słowem nieustannie spotykamy się z czymś nowym. Przykładów można wyliczać mnóstwo.

Dzięki Bożej łasce i za Bożym pozwoleniem wkroczyliśmy w nowy 2026 rok. Przed nami kolejne dni, tygodnie i miesiące naszej egzystencji. Zaś hasło biblijne, które będzie nam towarzyszyć w tym roku brzmi następująco: OTO WSZYSTKO

NOWYM CZYNIĘ.

Przytoczone przeze mnie słowa zostały wypowiedziane przez Pana Boga, które znajdujemy zapisane w 5 wersecie 21 rozdziału Księgi Objawienia św. Jana. To jest fragment perykopy, która w Biblii Warszawskiej jest zatytułowana: *Nowe niebo i nowa ziemia*. W tym miejscu musimy sobie uzmysłwić, że perspektywa nowego nieba i nowej ziemi była wyczekiwana już w czasach Starego Testamentu. Dlatego też Pan Bóg za pośrednictwem swego proroka Izajasza wypowiedział niegdyś do swego ludu takie oto słowa: *Oto Ja stworzę nowe niebo i nową ziemię i nie będzie się wspominało rzeczy dawnych, i nie przyjdą one na myśl nikomu. A raczej będą się radować i weselić po wszystkie czasy z tego, co Ja stworzę, bo oto Ja stworzę z Jeruzalemu wesele, a z jego ludu radość! I będę się radował z Jeruzalemu i weselił z mojego ludu, i już nigdy nie*

usłyszysz się w nim głosu płaczu i głosu skargi (Iz 65,17-19). Taka wizja nowego nieba i nowej ziemi zapisana jest na kartach starotestamentowej Księgi Izajasza, zaś w 3 i w 4 wersecie 21 rozdziału - wspomnianej już Księgi Objawienia Pan Bóg słowami św. Jana zapowiada: (...) *Oto przybytek Boga między ludźmi! I będzie mieszkał i nimi, a oni będą ludem jego, a sam Bóg będzie z nimi. I otrze wszelką łzę z oczu ich, i śmierci już nie będzie; ani smutku, ani krzyku, ani mozołu już nie będzie; albowiem pierwsze rzeczy przeminęły* (Obj 21, 3b-4). Pan Bóg z niepojętej swej miłości ku nam grzesznym ludziom - aby udziałem każdej i każdego z nas było wieczne przebywanie w Jego bliskości - w pewnym momencie historii świata posłał swego umiłowanego Syna. To właśnie nikt inny jak tylko Syn Boży, Jezus Chrystus: *Uniżył samego siebie i był posłuszny aż do śmierci, i to do śmierci krzyżowej* (Fil 2,8). To w przelanej na krzyżu krwi Jezusa Chrystusa jest uwolnienie od grzechu człowieka wszystkich czasów. Zaś tryumfalne zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa jest istotnym dowodem

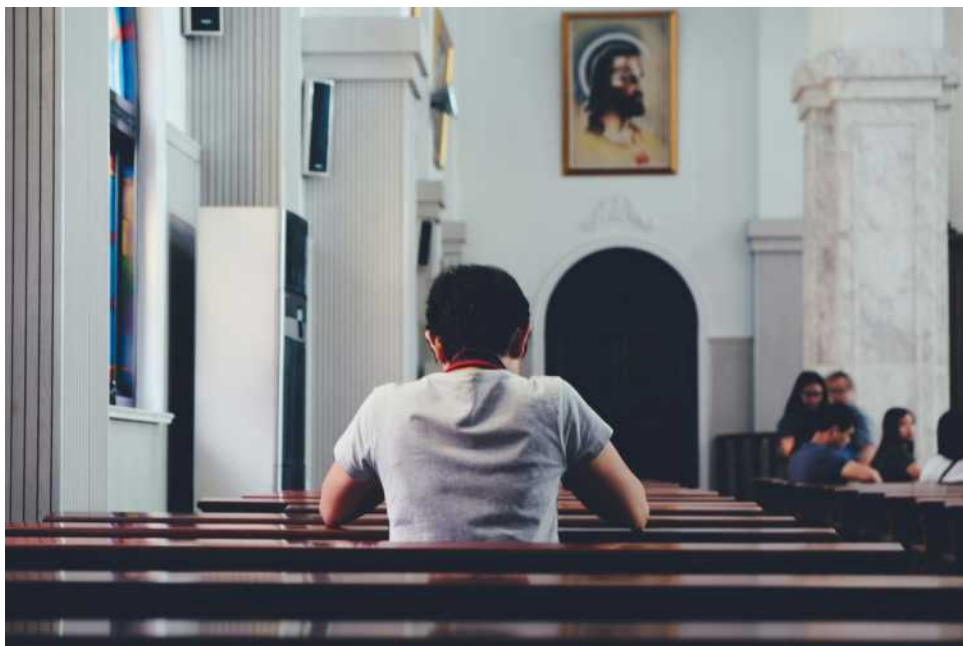
na wieczne przebywanie w bliskości Boga. Zatem apostoł Paweł na kartach swego II Listu do Koryntian napisał takie oto słowa: *Tak więc, jeśli ktoś jest w Chrystusie, nowym jest stworzeniem, stare przeminęło, oto wszystko stało się nowe* (II Kor 5,17).

Jezus Chrystus w swej jednej z mów pożegnalnych skierował do swoich uczniów słowa pełne nadziei na wieczne przebywanie w Bożej obecności, które znajdujemy zapisane na kartach Ewangelii św. Jana: *Niechaj się nie trwoży serce wasze; wierzcie w Boga i we mnie wierzcie! W domu Ojca mego wiele jest mieszkań; gdyby było inaczej, byłbym wam powiedział. Idę przygotować wam miejsce. A jeśli pójdę i przygotuję wam miejsce, przyjdę znowu i wezmę was do siebie, abyście, gdzie Ja jestem, i wy byli. I dokąd Ja idę, wiecie, i drogę znacie. Rzekł do mnie Tomasz: Panie, nie wiemy, dokąd idziesz, jakże możemy znać drogę? Odpowiedział mu Jezus: Ja jestem droga i prawda i żywot, nikt nie przychodzi do Ojca, tylko przeze mnie* (J 14, 1-6). Warto może na początku

darowanego z Bożej łaski nowego roku postawić sobie jedno zasadnicze pytanie, a mianowicie: **Kim dla Ciebie i dla mnie jest Jezus Chrystus?** Być może ktoś powie: Ja wiem, że Jezus Chrystus to Syn Boży, który narodził się Betlejem, że został ukrzyżowany, że zmartwychwstał, że powrócił do Ojca, że prędzej czy później przyjdzie znów. Jednakże czy jak wiemy, to czy tak samo w to wierzymy? Bowiem wiedza to nie to samo co wiara. Czy jesteś, czy jestem gotów, aby za „ojcem” XVI-wiecznej Reformacji wyznać: *Wierzę, że Jezus Chrystus, prawdziwy Bóg, z Ojca w wieczności zrodzony i zarazem prawdziwy człowiek, z Marii Panny narodzony, jest moim Panem, którym nie zgubionego i potępionego człowieka wybawił, odkupił i pozyskał od wszelkiego grzechu, od śmierci i władzy szatana, nie złotem, ani srebrem, ale krwią swoją świętą i drogą i niewinną męką swoją i śmiercią, abym był Jego własnością, w Jego królestwie żył, pod Nim i Jemu służył w wiecznej sprawiedliwości, niewinności i szczęśliwości,(...)?* No, właśnie czy Jezus Chrystus jest PANEM Twojego i mojego życia? Czy jesteś, czy jestem wyznać za Apostołem narodów, świętym Pawłem: *Już nie żyję ja; lecz żyje*

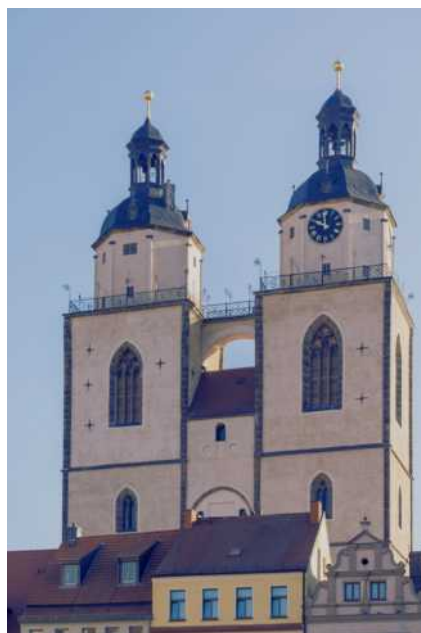
we mnie Chrystus?

Piękna jest perspektywa nowego nieba i nowej ziemi, która zawarta została w jednej ze współczesnych pieśni: *Pan buduje swe nowe Jeruzalem, zbiera wybranych swych. Wzywa tych, których szaty są wyprane w świętej Jego krwi, Leczy rany, uciszy krzyk, wszystko nowym uczyni w nim: Pan zamieszka w tym nowym Jeruzalem, my będziemy z Nim. Pan obdarzy nas świętym, nowym ciałem, nowe imiona da. Oczy ujrzą prawdziwą Bożą chwałę w mocy, którą ma, Żywu Jezus, Baranek, Bóg, na Nim Ojciec zbudować mógł całą ziemię i nowe Jeruzalem, wieczna chwała Mu (ŚE 273).* Życzymy sobie, aby szczerym wyznaniem wypływającym z Twojego i moje serca była treść trzeciej zwrotki przytoczonej pieśni, która brzmi: *Zbuduj, Jezu, swe nowe Jeruzalem w sercu w duszy mej. Myśli, umysł i życie moje całe nowe stworzyć chciej. W doświadczeniach kształtujesz mnie, chcę się poddać już woli Twej; pragnę wzrastać w to nowe Jeruzalem, patrzeć w nowe dni! (SE 273,3)* Niechaj nam w Trójcy Świętej jedyny Bóg dopomaga w roku 2026.

PIERWSZE WYZNANIA WIARY WITTENBERSKIEJ REFORMACJI

Tradycja formułowania wyznań wiary jako podsumowanie tego, w co wierzą chrześcijanie, odżyła z dużą mocą w XVI wieku. Reformatorzy sięgali po nią, by podsumować swoje nauczanie, szczególnie wtedy, kiedy uważali, że konieczna jest jego niebudzącą kontrowersji prezentacja.

W Reformacji wittenberskiej pierwszą taką próbą było wyznanie wiary Marcina Lutra zawarte w piśmie „Wyznanie o Wieczerzy Pańskiej” z 1528 roku. Był to traktat polemiczny wymierzony w Ulryka Zwinglego i jego rozumienie Wieczerzy Pańskiej. Pisząc je Luter poważnie chorował i liczył się z niebezpieczeństwem śmierci. Mając tego świadomość, uzupełnił dwie części skupione na Wieczerzy Pańskiej o część trzecią, w której pisał: „chcę tym pismem przed Bogiem i całym

światem punkt po punkcie wyznać moją wiarę, w której pragnę wytrwać aż do śmierci, do czego niech mi Bóg dopomoże, w niej odejść z tego świata i w niej stanąć przed sądem naszego Pana Jezusa Chrystusa”. Pismo to Reformator traktował nie tylko jako świadectwo dla przyszłych pokoleń, ale również jako opis jądra swojej wiary, którą wyznając chciał stanąć przed sądem Chrystusowym. W tym sensie reformacyjne wyznania wiary nie są tylko zapisem przekonania określonych teologów, ale zachętą dla wszystkich czytających, by skonfrontowali z nimi treść swojej własnej wiary.

Do sformułowania podstaw wiary rodzącej się wittenberskiej Reformacji nie skłaniały tylko polemiczne wyzwania, przed jakimi stawał Luter. Okazją do tego stały się także prowadzone od 1527 w Saksonii elektorskiej wizytacje. W roku ich rozpoczęcia Filip Melancton sformułował po łacinie instrukcję wizytacyjną wskazującą na obszary, które wymagają pilnej opieki. Na jej podstawie rok później powstało, już po niemiecku, pismo „Pouczenie wizytatorów dla proboszczów w elektoracie Saksonii”, w którym

większość z zawartych w nim dwudziestu artykułów była podsumowaniem nauczania wittenberskiej Reformacji.

Spór z Zwinglim przyniósł jeszcze dwa wykorzystania modelu pisma, które jest wyznaniem wiary. Najpierw w okresie letnim 1529 roku Luter z Melanctonem przygotowali „Artykuły szwabachskie” reprezentujące kluczowe elementy myślenia teologów skupionych wokół Wittenbergi. Powstał tekst złożony z 17 artykułów. Później, już w czasie rozmów z Zwinglim w Marburgu we wrześniu 1529 roku, powstały kolejne artykuły – tym razem 15 – znane jako „Artykuły marburskie”. Są one świadectwem z jednej strony daleko idącej zgodności między teologami wittenberskimi a szwajcarskimi w kwestiach wiary, zaś z drugiej poświadczają nieprzezwycięzalny podział między nimi odnośnie do rozumienia Wieczerzy Pańskiej i obecności Ciała i Krwi Chrystusa w chlebie i winie.

Te próby oddania w wyznaniach wiary wittenberskiej Reformacji znajdują kontynuację w kolejnych pismach, którym się przyjrzymy w kolejnych numerach.

TEKST JERZY DOMASŁOWSKI

GUSTAV BREUNING

(1827-1902), MALARZ GRUDZIĄDZKI

Gustav Breuning, zamieszkały w Grudziądzu artysta malarz pochodzenia niemieckiego, jest postacią znaną wśród badaczy sztuki pomorskiej XIX wieku. Urodził się w Starogardzie Gdańskim w 1827 r. O przebiegu

studiów artystycznych niczego nie wiemy, podobnie jak o kolejach jego życia przed przybyciem do Grudziądza około 1860 r. Pod względem stylistycznym bywa kwalifikowany jako przedstawiciel nurtu neoromantycznego w sztuce.

Był autorem wielu wedyt Grudziądza i dalszych okolic, malował portrety i obrazy religijne. Był poważanym obywatelem, jednym z czołowych działaczy Towarzystwa Starożytności, które dało początek grudziądzkim zbiorom muzealnym. Długo mieszkał w dziś niezachowanej kamienicy nad Trynką przy ul. Klasztornej 4, gdzie od roku 1864 prowadził sklep z artykułami malarskimi i artystycznymi. Był to budynek piętrowy, a od strony głębokiego rowu Trynki kilkukondygnacyjny, z drewnianą werandą, z której otwierał się malowniczy widok na kanał i w stronę Wisły, z czasem nieco przesłonięty zabudowaniami młyna Rosanowskiego. Malarz był aktywnym członkiem przedstawicielstwa zborowego

(tj. organu wspomagającego działania kolegium kościelnego) parafii ewangelickiej, wtedy skupionej wokół kościoła Fryderykowskiego na Rynku, a od 1898 r. wokół nowego kościoła przy ul. Mickiewicza. W 1884 r. ofiarował do kościoła nowy obraz ołtarzowy, który zastąpił dotychczasowy z pierwszych lat XIX w. Niestety, tematyka malowidła nie jest znana, a po zamknięciu starego kościoła, dzieło Breuninga przekazano do kaplicy ewangelickiej w Pelplinie, gdzie zaginęło po II wojnie światowej. Również z 1884 r. pochodzi jego obraz w Muzeum, eksponowany podczas wystawy „Ewangelicy w Grudziądzu” w 2024 r., będący kopią dzieła z ok. 1670 r. włoskiego mistrza epoki baroku, florentczyka Carlo Dolciego (1616-1686) „Chrystus błogosławiący chleb i wino” z Królewskiej Galerii Obrazów w Dreźnie. Barokowy sentymentalizm, świetlistość i gładki sposób malowania, odpowiadały mieszczańskiemu gustom nowej epoki, natomiast ewangeliczna tematyka (Mt26, 26-29), służąca zarówno katolikom, jak i protestantom, przyczyniła się do popularności dzieła, rozpowszechnianego szeroko za pomocą kopii, rycin i fotodruków i pocztówek.

G. Breuning malował portrety, te jednak nie zachowały się. Pośród nich znajdował się zbiorowy wizerunek członków Towarzystwa Starożytności na tle portu i panoramy Starego Miasta. Artysta musiał się dobrze czuć w Grudziądzu, który wraz z okolicami, zwłaszcza doliną Wisły, stał się tematem wielu jego prac. Część z nich zachowała się w zbiorach Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi, inna grupa w niemieckim Muzeum Prus Zachodnich w Warendorf, pojedyncze w Muzeum w Brodnicy, Muzeum Narodowym w Gdańsku oraz w kolekcjach prywatnych i wciąż pojawiają się na aukcjach. W dawnym pałacu Bielerów w Mełnie zachowały się weduty zamków krzyżackich z okolic Grudziądza, malowane w 1891 r. Zdarzały się też widoki z dalszych podróży, m.in. z Pomorza Zachodniego i wyspy Rugii. Artysta wykonywał również okolicznościowe dyplomy, a ponadto, również w 1884 r., brał udział w konserwacji gotyckiego Ołtarza Grudziądzkiego, którego środkowe kwatery znajdowały się jeszcze wtedy w farze. Jego dzieła były powielane w formie litografii i pocztówek. Współpracował z prasą, do popularnego lipskiego

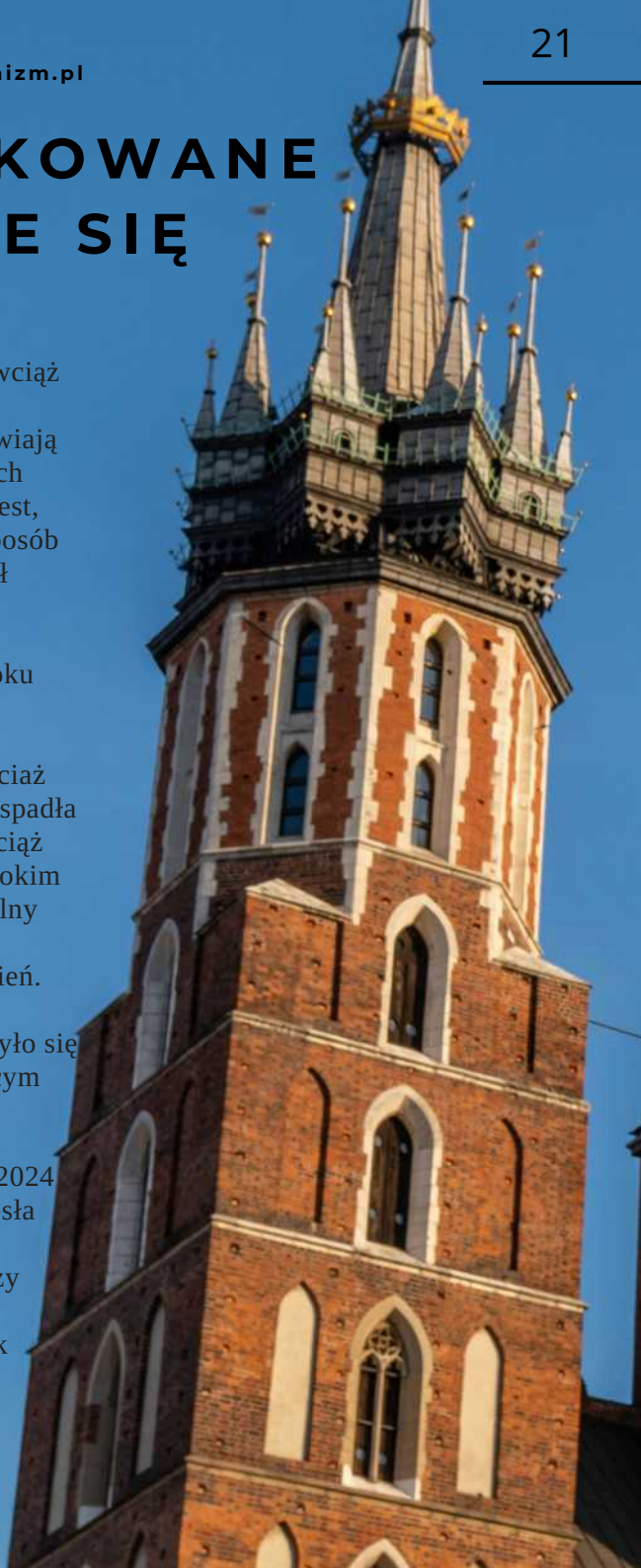
magazynu "Illustrierte Zeitung", przesyłał rysunki, przedstawiające dramatyczne sceny zimowych powodzi w Grudziądzu (lata 1868, 1879), z piętrzącymi się zwałami kry, ginącymi pod nimi chatami i z drobnymi sylwetkami ludzi w arktycznym pejzażu (tu ilustracja z No.1867, 12.04.1879, przedstawiająca zator lodowy na Wiśle w marcu tego roku). Były to czasy, gdy transport wiślany miał nieporównywalnie większe znaczenie i w każdej szanującej się gazecie komunikaty o stanie wód zajmowały ważne miejsce. Zimy były wtedy bardziej ostre, rzeka skuta lodem była stanem normalnym, zaś wiosenne zatory i powodzie niekiedy osiągały wymiary katastrofalne. Ale poza tymi wydarzeniami, również informowano o wynalezionym przez malarza pożytecznym aparacie do klejenia tapet. Gustav Breuning był żonaty z Fryderyką Kloze zd. Rettig. Mieli córkę, żonę gdańskiego kupca Brunona Börschke. Malarzem dekoracyjnym był syn Max Breuning, absolwent gimnazjum w Grudziądzu. Max Breuning był właścicielem wytwórni gipsu i stiuku oraz działaczem Grudziądzkiego Towarzystwa Wioślarskiego. Zmarł nagle w

wieku 32 lat podczas odwiedzin u rodziny narzeczonej w majątku w Kraśniewie pod Malborkiem, 26 grudnia 1895 r. Fakt pochówku syna na nowej nekropolii przy ul. Cmentarnej nieco podważa tezę, że Gustav Breuning spoczął niedaleko domu, na starym cmentarzu na Przedmieściu Toruńskim. W tamtych czasach preferowano pochówki rodzinne i inne postępowanie budziłoby zdziwienie. Poza tym stary cmentarz w 1902 r. był już nieczynny, były możliwe jedynie pochówki w już istniejących mogiłach, a gdyby taka istniała, zapewne tam spocząłby przedtem również syn. Pod nazwiskiem Gustava Breuninga jeszcze w roku 1925 działała w tym samym miejscu przy ul. Klasztornej firma prowadzona przez Ottona Jaeschkego, polecająca poza obrazami, farbami i listwami do ram także tapety, linoleum i ceraty, który później prowadził tam skład tapet i farb już pod własnym nazwiskiem. Po zmianie numeracji domów była to ul. Klasztorna 8.

UPORZĄDKOWANE KURCZENIE SIĘ KOŚCIOŁA

Statystyki w Europie wciąż są niekorzystne dla Kościołów, a te sprawiają wrażenie pogodzonych wiernych. – Naszym celem jest, aby Kościół kurczył się w sposób uporządkowany – powiedział jeden z przedstawicieli szwajcarskiego katolicyzmu. Pod koniec września 2025 roku Kościół rzymskokatolicki w Szwajcarii zaprezentował statystyki za 2024 rok. I chociaż liczba wystąpień z Kościoła spadła o ponad połowę to jednak wciąż utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie. W 2023 roku lokalny Kościół rzymskokatolicki odnotował aż 67 tys. wystąpień. Był to rekordowy wynik w dziejach kraju, na który złożyło się wiele czynników. Decydującym było podejście hierarchii do wyjaśniania kwestii nadużyć seksualnych w Kościele. W 2024 roku liczba wystąpień wyniosła już „tylko” 37 tys., jednak wciąż jest to drugi największy wynik w historii. Podczas prezentacji statystyk za 2024 roku Urs Brosi, szef Rzymskokatolickiej Konferencji Centralnej

Szwajcarii (RKZ), powiedział, że należy dołożyć starań, aby dalsze kurczenie się Kościoła przebiegało w sposób uporządkowany. RKZ jest strukturą organizacyjną, zrzeszającą katolickie organizacje kantonalne Szwajcarii i jest łącznikiem między Szwajcarską Konferencją Biskupów a organami państwa. Zajmuje się sprawami finansowymi, prawnymi i komunikacyjnymi, które są istotne dla pełnienia właściwej misji Kościoła na płaszczyźnie ponadkantonowej.

O tym, że przyszłość Kościoła nie rysuje się w pozytywnych barwach mówią nie tylko urzędnicy kościelni, ale i duszpasterze. Biskup Beat Grögli, który w maju 2025 roku został wybrany przez kapitułę katedralną ordynariuszem St Gallen, powiedział po zatwierdzeniu wyboru przez papieża Leona XIV, że naiwnością byłoby mieć nadzieję na lepsze czasy. Najmłodszy biskup Szwajcarii (55 lat) powiedział z rozbijającą szczerością, że brakuje nie tylko wiernych, ale też kapłanów i innych duszpasterzy. – Nie da się już zapewnić tak obszernej obecności Kościoła. Wiele z tego, co znane, zaniknie, w taki czy inny sposób – podkreślił hierarcha.

Jednak biskup nieco inaczej rozłożył akcenty, stwierdzając, że

Kościół nie może ograniczyć się tylko do administrowania, ale powinien aktywnie zaangażować się w zmieniającą się rzeczywistość.

Powodów do zadowolenia nie ma również drugi co do wielkości Kościół w kraju – Kościół Ewangelicko-Reformowany. Ten stracił w 2024 roku 32,5 tys. wiernych, co prawda mniej niż Kościół rzymskokatolicki, ale również i ten wynik był drugim najgorszym w historii.

Obecnie do Kościoła rzymskokatolickiego należy 2,73 mln wiernych, a do reformowanego 1,78mln. Obydwa Kościoły zrzeszają nieco mniej niż połowę obywateli (4,5 mln).

Zobojętnienie na treści religijne, zapaść pokoleniowa (nieprzekazywanie wiary dzieciom) i inne czynniki powodują, że Kościoły działają w permanentnym kryzysie. Jak już informowaliśmy na łamach ekumenizm.pl, osoby bezwyznaniowe stanowią największą grupę w szwajcarskim społeczeństwie.

TEKST KAMIL BASIŃSKI

GRENLANDIA I DANIA TRUDNE DZIEDZICTWO PRZESZŁOŚCI

Grenlandia to największa na świecie niekontynentalna wyspa. Jej powierzchnia jest większa niż wszystkich państw skandynawskich łącznie. Tak często zapominana i odległa kraina lodu odgrywa tymczasem istotną rolę dla nas wszystkich. I nie chodzi mi tylko o wyjątkową scenerię dla filmów przyrodniczych. Dynamiczna od roku sytuacja polityczna zmusza do odpowiedzi na pytanie: Dlaczego nie można sprzedać Grenlandii?

W 2024 roku ówczesny amerykański prezydent-elekt Donald Trump ujawnił swoje plany kupna tej wyspy od Królestwa Danii, jednak jego śmiałe zamierzenia nie mogą zostać zrealizowane z uwagi na kilka faktów, które odsłaniają trudne dziedzictwo historyczne. Zgodnie z poprawką wprowadzoną do konstytucji duńskiej w 1953 roku Grenlandia stanowi integralną część Królestwa Danii, co rozumie się jako kontynuację

historii, jednak wspólna ścieżka nieraz okazywała się kręta, wyboista, a wzajemne stosunki przeszywał chłód rozczarowań i spekulatywnych podejrzeń. Kolonizacja tej wyspy w osiemnastym wieku skutkowała narzuceniem kultury chrześcijańskiej i konkretnego języka, jednak nie doprowadziła przez wszystkie stulecia do wyparcia tradycji Inuitów zwanych pejoratywnie Eskimosami. **Zarzuty wobec duńskich władz dotyczące podawania kobietom inuickim w Grenlandii środków antykoncepcyjnych bez ich wiedzy i zgody wywołały w ostatnich latach ogromne poruszenie zarówno w Danii, jak**

i w samej Grenlandii. Sprawa, znana jako tzw. „spiralna kampania” (duń. Spiralekampagnen), dotyczy wydarzeń z lat 60. i 70. XX wieku. Kampania rozpoczęła się około 1966 roku i była częścią polityki kontroli populacji prowadzonej przez duńskie władze kolonialne. Celem było ograniczenie liczby urodzeń wśród ludności inuickiej, uznanej przez Duńczyków za niewystarczająco „nowoczesną” i zbyt szybko się rozmnażającą. W ramach programu lekarze i pielęgniarki –najczęściej bez pełnego wyjaśnienia celu procedury –zakładali młodym domaciczne (spirale), często

podczas rutynowych badań lub wizyt lekarskich. W niektórych przypadkach spiralę zakładano dziewczynkom w wieku zaledwie 12 lat, bez zgody ich rodziców.

Sprawa wyszła na jaw w 2022 roku dzięki śledztwu przeprowadzonemu przez duńskie media oraz relacjom samych poszkodowanych kobiet. Szacuje się, że bez ich pełnej zgody środki antykoncepcyjne założono nawet 4500 kobietom. Wywołało to ogromny skandal polityczny i społeczny, a w 2023 roku rządy Danii i Grenlandii powołały wspólną komisję śledczą.

Konsekwencje ujawnienia sprawy były poważne. W Danii rozpoczęto debatę na temat spuścizny kolonializmu i odpowiedzialności państwa za działania z przeszłości. Wielu Grenlandczyków domaga się oficjalnych przeprosin, rekompensat oraz zmian w relacjach między Kopenhagą a Nuuk. Choć proces rozliczeń wciąż trwa, sprawa spiralnej kampanii już teraz wpisana się jako symbol systemowej przemocy wobec ludności rdzennej.

Wraz ze zmieniającym się obrazem człowieka i świata oraz ogłoszeniem niepodległości przez Islandię 17 czerwca 1944 roku, rząd duński dostrzegł potrzebę zmiany w obustronnych relacjach z Grenlandią i przyznał wyspie szeroką autonomię w 1979 roku.

W kwestii duńskich władz centralnych, które na Grenlandii reprezentuje wysoki przedstawiciel, są: sprawy konstytucji, obrony, polityki zagranicznej i monetarnej. Ponadto Grenlandia wybiera dwóch deputowanych do parlamentu duńskiego Folketing. W 2008 roku miało miejsce referendum w sprawie poszerzenia autonomii, w wyniku którego przekazano rządowi Grenlandii sprawy polityki morskiej, zasobów naturalnych, policję i sądownictwo. Język grenlandzki został jedynym językiem urzędowym. Nie zmieniła się natomiast polityka zagraniczna i obronna. Co więcej, przeważająca większość ludności Grenlandii (około 90-95%) formalnie należy do ewangelicko-luterańskiego Kościoła Ludowego Danii (Folkekirken), a cały teren wyspy stanowi jedną z jego diecezji. Kościół luterański na Grenlandii sięga początków XVIII wieku. W XVI wieku, gdy wprowadzono idee reformacyjne w Danii, należąca do niej Grenlandia nie miała ludności europejskiej, więc nie istniała jako część jakiegokolwiek diecezji luterańskiej. Hans Poulsen Egede przybył w 1721 roku z misją chrystianizacyjną

wśród Inuitów wybrzeża zachodniego. Jego działanie zapoczątkowało formalne wprowadzenie chrześcijaństwa luterńskiego na wyspie, włączonego po Reformacji do tradycji Kościoła Danii (Folkekirken). Działalność misyjna skutkowałą coraz większą ekspansją kulturową Danii.

Traktat kiloński z 1814 roku miał kluczowe znaczenie dla losów Danii i jej terytoriów zależnych, w tym Grenlandii.

Jego postanowienia wpłynęły pośrednio, ale istotnie, na rozwój duńskiej ekspansji kulturowej na Grenlandii w XIX wieku. Na jego mocy Dania utraciła Norwegię, która została przekazana Szwecji oraz zachowała Grenlandię, Islandię i Wyspy Owcze, które wcześniej

administracyjnie należały do Norwegii, ale jako część unii duńsko-norweskiej. Po jej rozpadzie unii duńsko-norweskiej Dania zaczęła postrzegać Grenlandię nie jako peryferyjne terytorium norweskie, lecz jako własne, strategiczne i kulturowe przedłużenie państwa duńskiego. To zmieniło sposób, w jaki Dania prowadziła swoją politykę wobec wyspy. Zacieśniono kontrolę administracyjną nad Grenlandią, stopniowo eliminując lokalną autonomię oraz wpływy zagraniczne (szczególnie Język duński ustanowiono językiem urzędowym na wyspie. Pierwszy przekład Biblii na język grenlandzki (grenlandzki

zachodni, czyli Kalaallisut) został opublikowany dopiero w 1822 roku. Ponadto liczne kampanie handlowe, prowadzone od końca XVIII wieku do końca I wojny światowej, wpłynęły niekorzystnie na populację zwierząt futerkowych.

Połowa XIX wieku stała się punktem zwrotnym w historii Grenlandii, kiedy pojawiła się debata na temat tego, że dotychczas żyjący stosunkowo niezależnie i tradycyjnie Grenlandczycy powinni zostać kulturowo rozwinięci. W 1845 roku w Nuuk i Ilulissat otwarto dwa seminaria, w których Grenlandczycy mieli być kształceni na katechetów. Niektórych chłopców i dziewczęta wysłano również na naukę do Danii.

Seminarium w Ilulissat zostało zamknięte już w 1875 roku, podczas gdy to w Nuuk miało wydać wiele wybitnych postaci w historii Grenlandii. Wraz z postępującą europeizacją grenlandzkiej ludności zaczęły się rozpadać tradycyjne struktury społeczne, co doprowadziło do problemów gospodarczych w wielu rodzinach, które nie były już w stanie same się utrzymać z polowań i stały się zależne od europejskich towarów handlowych – co z kolei przyczyniło się do problemów finansowych Królewskiego Grenlandzkiego Handlu (KGH).

W późnych latach 50. XIX wieku wprowadzono więc pierwsze Forstanderskaber – rady w każdym z dystryktów kolonialnych, które po raz pierwszy dawały Grenlandczykom prawo współdecydowania i były odpowiedzialne między innymi za wymiar sprawiedliwości i opiekę społeczną mieszkańców. **W 1861 roku inspektor Hinrich Johannes Rink**, który wcześniej odpowiadał za wprowadzenie Forstanderskaber, założył gazetę Atuagagdliutit. Dzięki debatom prasowym, rosnącej świadomości społecznej oraz prawu współdecydowania w ramach Forstanderskaber, pod koniec XIX wieku wśród Grenlandczyków po raz pierwszy zaczęło kształtować się poczucie tożsamości narodowej – wcześniej bowiem niewielu z nich miało świadomość wydarzeń poza własną lokalną społecznością.

Do najbardziej istotnych teologów ewangelickich dla luteranizmu grenlandzkiego XX i XXI wieku trzeba wymienić następujące osoby: Kristian Mørch to pierwszy po wielowiekowej przerwie biskup Grenlandii po ustanowieniu odrębnego stift (diecezji) w 1993 roku. W średniowieczu

Grenlandia była częścią Kościoła papieskiego – od około 1126 roku istniała katolicka diecezja Gardar, zależna od archidiecezji w Nidaros (Trondheim) w Norwegii. Ostatni biskup rezydujący na miejscu zmarł około 1378 roku. Od tego czasu nie było już stałej obecności duchowieństwa na wyspie. Mimo że formalnie diecezja istniała jeszcze przez pewien czas (biskupów tytularnych wyznaczano aż do XV wieku), to w praktyce przestała funkcjonować z powodu upadku kontaktów z Norwegią i Islandią, a tym samym na skutek zaniku społeczności nordyckiej na Grenlandii.

Wybór Kristiana Mørcha był kluczowy przy kształtowaniu struktur Kościoła na Grenlandii i dążeniu do większej lokalnej autonomii w ramach Kościoła Ludowego Danii.

Status własnej diecezji z biskupem w Nuuk uzyskano 6 maja 1993 roku, kiedy uchwalono Ustawę o Kościele na Grenlandii. Ustawa ta weszła w życie 1 listopada tego samego roku. Wskazuje ona również, że Kościół Zbawiciela (Vor Frelser Kirke) w Nuuk jest nową katedrą Grenlandii. Sofie Petersen, grenlandzka teolog i biskupka w atach 1995-2020, była jedną z pierwszych kobiet - biskupów w strukturach folkekirken. Reprezentowała Kościół w I czasach, gdy

Grenlandia przejmowała coraz większą samodzielność, wliczając w to także kwestie kościelne. Paneeraq Siegstad Munk to obecna biskupka Grenlandii (urzęduje od 1 grudnia 2020), jest silnie związana z kulturą inuicką, akcentuje rolę języka grenlandzkiego w liturgii, a także obecność Kościoła w debatach społecznych. **Dominującą formą jest luterańska tradycja słowa Bożego i sakramentów**, z nabożeństwami niedzielными, chrztem, ślubami, pogrzebami. Kościół wykorzystuje grenlandzki język w liturgii i pieśniach. Ponadto istnieją silne

wpływy ruchów odnowy chrześcijańskiej, zarówno tych o charakterze revivalistycznym, jak i lokalnych stowarzyszeń modlitewnych i biblijnych. Jednym z historycznych przykładów jest ruch Peqatigiinniat, powstały w 1907 roku, inspirowany misją domową („home mission”) oraz nurtem grundtvigańskim z Danii. Grenlandia ma swój własny stift (diecezję) Kościoła Ludowego Danii – Den Grønlandske Stift – od 1993 roku. Biskup grenlandzki jest częścią struktury folkekirken, czyli Danii, ale Kościół Grenlandii ma dość dużą autonomię, zwłaszcza w sprawach języka, kultury, zatrudniania duchownych lokalnych oraz organizacji parafialnej. Finansowanie w dużej części pochodzi z Grenlandii. Parafie i kościoły są rozproszone: około 17 parafii, kilkadziesiąt kaplic i kościołów parafialnych w osadach i miastach. Ponadto istnieją struktury pomocnicze: katechiści, lektorzy, organiści (nie zawsze w pełnym wymiarze), dekanaty.

Kościół na Grenlandii podlega władzom autonomicznym Grenlandii zarówno w zakresie ustawodawstwa, jak i finansowania. Grenlandzki Kościół różni się tym samym od Kościoła Ludowego na Wyspach Owczych, który 29 lipca 2007 roku został wyodrębniony z Duńskiego Kościoła Ludowego, stając się

samodzielnym Kościołem Ludowym. **A zatem Dania i Grenlandia są z sobą niezwykle mocno związane kulturowo,** gospodarczo i politycznie i mimo trudnej historii to Dania stabilizuje zrównoważoną politykę tej wyspy, odpowiadając na potrzeby teraźniejszości i przyszłości Inuitów. **Pan Donald Trump argumentuje chęć kupna Grenlandii stabilizacją polityczną Stanów Zjednoczonych.** Pomysł poszerzenia terytorium tego kraju o największą wyspę świata nie jest nowy. Stany Zjednoczone od dawna postrzegały Grenlandię jako kluczową dla bezpieczeństwa narodowego. Na początku XX wieku włączyły Grenlandię do kilku europejskich posiadłości na półkuli zachodniej, aby wyprzedzająco przejąć i umocnić ją w przypadku groźby ataku na USA. W XIX wieku Departament Stanu USA analizował możliwość zakupu Grenlandii i Islandii, gdy w 1867 roku sekretarz stanu William Seward zlecił ocenę możliwości takiej transakcji, ale nie złożono Królestwu Danii żadnej propozycji. Kupno Grenlandii uznano wówczas za nieopłacalne. Podczas II wojny światowej USA powołały się

na doktrynę Monroe'a i zajęły Grenlandię, aby zapobiec wykorzystaniu jej przez Niemcy po niemieckiej okupacji Danii. Dziś Stany Zjednoczone mają na Grenlandii bazę wojsk powietrznych Thule z elementami systemu wczesnego ostrzegania przed pociskami balistycznymi. Bazę tę wykorzystuje również dowództwo sił kosmicznych. W czasie zimnej wojny działała też tajna baza Camp Century. Początki tej obecności sięgają 9 kwietnia 1941 roku, gdy USA przejęły kontrolę nad wyspą prawdopodobnie jeszcze bez oficjalnej zgody duńskiego rządu na emigracji podczas II wojny światowej. W 1946 roku prezydent Harry Truman bezskutecznie złożył Danii ofertę zakupu Grenlandii za 100 mln dolarów, a w 2019 roku do pomysłu wrócił prezydent Donald Trump, który oświadczył, że byłby to biznes w dobrze mu znanej branży nieruchomości i nawet zamieścił na jednym z portali społecznościowych fotomontaż jednej ze swoich wież Trump Towers umieszczonej na zabudowanym parterowymi grenlandzkimi domkami wybrzeżu, żartobliwie zapewniając, że nic podobnego nie zamierza tam stawiać. Po zdecydowanej reakcji premier duńskiego rządu, Mette Frederiksen, że Grenlandia nie jest na sprzedaż, bo nie należy do Danii,

lecz do Grenlandii, pan Trump przełożył zaplanowaną na 2 września wizytę w Danii. Odwołanie oficjalnej wizyty państwowej mniej niż dwa tygodnie przed jej terminem łączyło się z poważnymi trudnościami dyplomatycznymi, ponieważ zapraszającym nie był duński rząd, lecz królowa Małgorzata II. Od 2025 roku Siły Kosmiczne USA utrzymują bazę kosmiczną Pituffik na Grenlandii, a wojsko amerykańskie regularnie bierze udział w ćwiczeniach NATO na wodach grenlandzkich.

Odpowiadając na argument prezydenta Trumpa, trzeba stwierdzić, że sytuacja polityczna Stanów Zjednoczonych w regionie nie jest w żaden sposób zagrożona. Królestwo Danii, Kanada i Islandia należą do członków założycieli Paktu Północnoatlantyckiego NATO, którego podstawowym zadaniem jest zagwarantowanie bezpieczeństwa państwom członkowskim. Od 1949 roku jesteśmy partnerami, nie wrogami, którym przyświeca wspólny cel – pokojowy rozwój ludzkości w oparciu o idee demokracji i poszanowania prawa międzynarodowego. Dramatyczne doświadczenia II wojny światowej, miliony ofiar

w niej poległych, na zawsze zobowiązały nas moralnie do czynienia nieustannych wysiłków na rzecz pokoju i praworządności.

Dania i Grenlandia są z sobą związane od wieków. Ich wspólna historia zaczęła się ok. 1380 roku. Tak, mieszkańcy Grenlandii powinni decydować o swoim losie i duński rząd szanuje tę potrzebę. Jak pokazuje historia, tworzenie struktur niezależnego państwa wymaga ogromnych środków finansowych, których autonomiczny rząd Grenlandii po prostu nie ma. Ten brak zmusiłby Grenlandczyków do szybkiego poszukania nowych źródeł zarobkowania, czyli de facto eksploatacji bogactw naturalnych wyspy. Na samej Grenlandii, jak i w całej Arktyce wokół bieguna północnego, znajdują się ogromne złoża gazu ziemnego i ropy naftowej, a także diamentów, złota, uranu, rudy żelaza, ołowiu, cynku oraz pożądanych pierwiastków ziem rzadkich. Należy jednak pamiętać, że obszar Arktyki i Grenlandii nadal nie jest należycie przebadany i zasoby mogą być znacznie większe, niż jest to obecnie szacowane, zwłaszcza jeśli chodzi o ropę naftową i gaz ziemny.

Rozwój metod wydobycia surowców sprawia, że staje się ono powoli możliwe, jednak ekonomiści uważają, że jest na ten moment nadal mało opłacalne. Złoża są trudno dostępne i wciąż brakuje odpowiednich technologii umożliwiających efektywne ich wydobycie. Dzisiejszy stan prawny zapewnia Grenlandii stabilizację finansową i gospodarczą oraz reguluje zrównoważoną politykę tego istotnego dla całej ludzkości regionu. **Silne, wielowiekowe związki Danii i Grenlandii przypomniał Jego Królewska Mość Fryderyk X w niezwykle osobisty sposób.** Uchwałą królewską z dnia 20 grudnia 2024 monarcha ustanowił nowy herb królewski, który jest jednocześnie symbolem państwowym. Wyspy Owcze i Grenlandia mają własne pola oprócz herbu Danii na pierwszym polu heraldycznym, co wzmacnia pozycję Wspólnoty Narodów i podkreśla jej istotę w herbie królewskim. Pozostaje mieć nadzieję, że kolonialna historia obu państw nie doprowadzi do rozłamu, tylko stanie się punktem wyjścia do budowania wspólnego jutra, bogatszego o złe doświadczenia wczoraj.

ARISE AFRICA

„**A**rise Africa” to międzynarodowa kampania, która chce zwrócić uwagę na prześladowanych chrześcijan w Afryce Subsaharyjskiej – nie tylko w Niemczech, ale także winnych krajach Europy, Ameryki, Azji, Oceanii oraz w samej Afryce. Nazwa „Arise Africa” została ustalona przez Open Doors International i jest inspirowana słowami z Księgi Izajasza 60,1–3: „Powstań, świeć!”, po angielsku: „Arise, shine!”. Naszym pragnieniem i modlitwą jest, aby te słowa stały się rzeczywistością w życiu naszych prześladowanych braci i siostr w Afryce.

Powstań! Świeć, bo przyszło twe światło i chwała Pańska rozbłyśka nad tobą. Bo oto ciemność okrywa ziemię i gęsty mrok spowija ludy, a ponad tobą jaśnieje Pan, i Jego chwała jawi się nad tobą. I pójdą narody do twojego światła, królowie do blasku twojego wschodu.

**Izajasza 60,1–3
(Biblia Tysiąclecia)**

Tak jak za czasów proroka Izajasza, również dziś ciemność spowija świat. Jego słowa, wypowiedziane w kontekście wygnania, powrotu i nowego początku ludu Izraela, mogą dodawać otuchy także dziś – w obliczu sytuacji prześladowanych chrześcijan w Afryce. Ich cierpienie i ból są tak wielkie, że potrzebują pomocy Jezusa. Tam, gdzie traumy i beznadzieja przesłania ją spojrzenie chrześcijan, Jego światło może rozproszyć ciemność. Gdy Jezus napędza ich złamane serca swoją uzdrawiającą miłością i łaską, doświadczają uzdrowienia i zyskują nową perspektywę. Gdy ich napędza, stają się światłem – a Jego światło, które przez nich promieniuje, przyciąga także innych ludzi do Niego.

Wołanie naszych braci i sióstr o pomoc

„Jeśli możecie nam w jakikolwiek sposób pomóc, proszę, zróbcie to, a Bóg wam pobłogosławi” – mówi pastor Barnabas z Nigerii. Cudem uniknął ataku islamistycznych bojowników i od pięciu lat mieszka z rodziną w prowizorycznym obozie dla uchodźców.

O pomoc proszą nie tylko chrześcijanie dotknięci prześladowaniami, tacy jak pastor

Barnabas, lecz także afrykańscy przywódcy kościołowi. W stolicy Togo, Lomé, podczas konferencji chrześcijańskich liderów sformułowano oświadczenie dotyczące narastającej przemocy wobec chrześcijan. Dokument ten został już podpisany przez ponad 140 przywódców kościelnych z 14 krajów afrykańskich.

W swoim apelu afrykańscy liderzy zwracają się między innymi do swoich braci i sióstr w wierze na całym świecie z następującą prośbą:

- zapoznać się z trudną sytuacją chrześcijan w Afryce Subsaharyjskiej;
- wiernie modlić się za prześladowanych chrześcijan i udzielać im praktycznej pomocy;
- użyć swojego głosu, aby domagać się zakończenia brutalnych prześladowań.

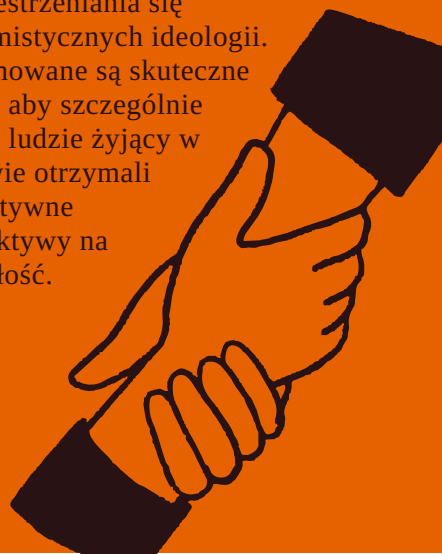
Co chce osiągnąć kampania „Arise Africa”?

Arise Africa ma na celu zwrócenie uwagi na trudną sytuację naszych prześladowanych braci i sióstr: aby jeszcze więcej chrześcijan modliło się za nich, a rządy i inni decydenci zaczęli się z nimi wstawiać.

Oto, co chcemy zobaczyć:
 Chrześcijanie na całym świecie zwracają uwagę na to, w jakiej sytuacji znajdują się ich bracia i siostry w wierze w Afryce Subsaharyjskiej i jakiej przemocy doświadczają – i wspierają ich poprzez modlitwę, zachętę, wstawiennictwo oraz pomoc materialną. Słuchają cierpiącego Kościoła w Afryce, gdy ten mówi o panujących prześladowaniach. Okazują współczucie wobec jego cierpienia i pomagają innym je dostrzec. Globalne Ciało Chrystusa wspiera afrykański Kościół w tym, by przetrwał ciężkie prześladowania i pozostał odporny oraz wpływowy jako sól ziemi i światłość świata.

Każda rodzina, która bezpośrednio ucierpiała wskutek przemocy, otrzymuje wsparcie poprzez modlitwę i praktyczną pomoc, aby mogła na nowo odbudować swoje życie. Osoby zranione i strauumatyzowane otrzymują potrzebne wsparcie i leczenie. Chrześcijanie dotknięci prześladowaniami mogą złożyć swoje ciężary u Jezusa i otrzymać siłę do przebaczenia oraz rozpoczęcia nowego życia. Ból, cierpienie i brak perspektyw nie przesłaniają im duchowej prawdy: że są dziećmi Bożymi – nawet jeśli są pogardzani i prześladowani przez ludzi oraz „nie mają tu trwałego miasta”. Rządy i inni

decydenci na całym świecie dowiadują się o przemocy i dostrzegają, że chrześcijanie są szczególnie dotknięci i szczególnie bezbronni z powodu swojej wiary. Władze w krajach Afryki Subsaharyjskiej podejmują odpowiedzialność za ochronę swoich obywateli. Wprowadzają skuteczne środki, aby przeciwdziałać ekstremalnej przemocy, tak aby uzbrojone grupy nie mogły bez przeszkód atakować chrześcijan i innych cywilów. Media relacjonują prawdziwie i wielokrotnie przemoc wobec chrześcijan w Afryce Subsaharyjskiej. Nie ukrywają ani nie ignorują religijnego aspektu, lecz uznają, że w wielu przypadkach mamy do czynienia z prześladowaniem chrześcijan. Rząd i społeczeństwo angażują się w działania, które mają na celu powstrzymanie rozprzestrzeniania się ekstremistycznych ideologii. Podejmowane są skuteczne środki, aby szczególnie młodzi ludzie żyjący w ubóstwie otrzymali alternatywne perspektywy na przyszłość.

Jak pomagamy w praktyce

Od wielu lat Open Doors działa w krajach Afryki Subsaharyjskiej, wspierając prześladowanych chrześcijan między innymi poprzez dystrybucję Biblii i literatury chrześcijańskiej, szkolenia biblijne, pomoc w samodzielnym odbudowywaniu życia oraz pomoc doraźną.

Chcemy wspierać chrześcijan, którzy w wyniku prześladowań znaleźli się w skrajnej biedzie, zapewniając im podstawowe środki do życia. Ponadto pragniemy pomóc im znaleźć pocieszenie w Jezusie, przepracować traumę i odzyskać perspektywę na odbudowę życia.

Dlatego chcemy towarzyszyć prześladowanym chrześcijanom w Afryce również w dłuższej perspektywie. Dzieje się to między innymi poprzez szkolenie duszpasterzy zajmujących się traumą oraz inne formy edukacji, poprzez kursy zawodowe, mikrokredyty i inne formy wsparcia w odbudowie nowego życia, a także poprzez dystrybucję Biblii i literatury chrześcijańskiej. Serdecznie dziękujemy wszystkim, którzy poprzez modlitwę i wsparcie finansowe umożliwiają realizację tych projektów pomocowych dla prześladowanych chrześcijan w Afryce!

Intro.

Intro.

lunD Em F $\flat$ A D G

G-dur C Am C Am Dm Em C Dm G C Am

C Am Dm G C Dm G G C

Dm G C Dm G

Dm C Dm G Ref. Dm G C Dm C

Dm G Em G C

D-dur A D H $\imath$ m D H $\imath$ m Em F $\flat$ D Em A D H $\imath$ m

D H $\imath$ m Em A D Em A

A D Em A Em D Em A Ref.

Em A D Em D Em A D A D G

G-dur C Am C Am Dm Em C Dm G C Am

C Am Dm G C

Leszek Chyliński.
11.02.2016

PIOSENKA

“Z DALEKICH STRON”

Karnawał to wesoły czas świętowania, w którym organizowane są zabawy taneczne, maskarady, bale, uczyty i kuligi. Sama nazwa pochodzi z łacińskiego i oznacza "żegnaj mięso", co wiązało się z nadchodzącym Wielkim Postem. Karnawał według tradycji rozpoczyna się świętem Trzech Króli, ale coraz częściej startuje wraz z początkiem nowego roku i trwa, aż do wtorku przed środą popielcową. Okres karnawału symbolizuje też oczekiwanie na wiosnę. W wielu krajach ulicami wędrują barwne korowody przebierańców. Bawią się wtedy dorośli i dzieci. Z tej okazji powstał utwór, który wiąże ze sobą miłość do bliskiej osoby. Treść utworu brzmi następująco:

1. *Dziewczyno wiem, że jesteś już
W ogrodzie pięknych róż
Wiem, że ty też polubisz mnie
Chcę tylko kochać Cię.*

2. *Chcę na zawsze z tobą tylko być
Tylko z tobą długo żyć
Ja na ręce będę ciebie brał
Tulił pieścił z całych sił
Żebym tylko z tobą był.*

Ref.
*Komu cień, a komu blask
Komu błękit nieba dasz
Cieszę się z tobą wraz
Gdy na twarzy uśmiech masz.*

3. *Mój miły wiem, że jesteś tuż
Do ciebie idę już
Wędrowny ptak, co goni wiatr
Z dalekich wraca stron.*

4. *Wielka miłość wielką siłę ma
Zostaniemy wierni jej
Zrozumiałem po co żyję dziś
Wiem, że czujesz to co ja
Wielka miłość, wiecznie trwa.*

Ref.
*Komu cień, a komu blask
Komu błękit nieba dasz
Cieszę się, z tobą wraz
Gdy na twarzy uśmiech masz.*

Coda.
*Z dalekich stron obrzuca nas
Księżycy biały blask
Weź wszystko to, co daję ci
i lećmy w stronę gwiazd.*

KĄCIK MODLITEWNY

Od 18 do 25 stycznia zawsze przeżywamy ekumeniczne wydarzenia związane z Tygodniem Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Idea narodziła się początkiem XX wieku. Termin został zaproponowany przez pioniera ruchu ekumenicznego, Paula Wattsona z USA, duchowny rzymsko-katolicki, aby obejmował czas między dniem wspominającym wówczas św. Piotra, a dniem upamiętniającym nawrócenie św. Pawła. Nazywany został obrońcą ekumenizmu. Dziś do inicjatywy dołączyły inne wyznania chrześcijańskie. W obliczu różnych kryzysów społecznych i politycznych warto mówić jednym głosem, zwiastując razem ewangelię o Chrystusie. Warto także z osobna prosić i modlić się o jedność chrześcijan modlitwą, która zaczerpnięta została z tegorocznych materiałów na Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan przygotowany przez chrześcijan tradycji ormiańskiej.

Łaskawy Boże nasz i Ojcze, dziękujemy Ci za to, że Twój Syn, Jezus Chrystus jest Panem Twojego jednego, świętego, powszechnego i apostołskiego Kościoła! Uczysz nas, że nie ma żadnego innego Imienia danego ludziom, przez które mogliby

być zbawieni! Przyjmij od nas, grzesznych ludzi, uwielbienie i chwałę! Dziękujemy, że Twoje żywe Słowo stanowi źródło naszej sprawiedliwości, pokoju, a także radości i nadziei w Tobie. Twemu miłosierdziu zawdzięczamy, że zostaliśmy wyzwoleni do prawdziwej wolności i jako wolni ludzie mamy przywilej gromadzić się na wspólnym czytaniu i zwiastowaniu Twojego świętego Słowa. Miłosierny Boże, spraw, byśmy za sprawą Twojej łaski pielęgnowali mądrą wiarę i dobre życie. Prosimy Cię, Panie, przebacź zatwardziałość naszych serc, pychę oraz obojętność. Uwolnij nas od uprzedzeń i stereotypów, które ograniczają nas jako ludzi wiary. Spraw, byśmy byli ludźmi uważnymi, wrażliwymi i życzliwymi, którzy jak siostry i bracia w Jezusie Chrystusie nawzajem się słuchają, szanują i żyją w zgodzie. Amen.

Z PÓŁKI WYDAWNICZEJ

JERZY DOMASŁOWSKI

OD PIĘCIU WIEKÓW W GRUDZIĄDZU

EWANGELICY W DZIEJACH MIASTA

Grudziądz 2025

"Od pięciu wieków w Grudziądzu. Ewangelicy w dziejach miasta"

To nie jest pierwsza publikacja, która pojawia się w Parafii, a mówi o historii ewangelików w Grudziądzu, ale pierwsza od wielu lat, która podejmuje tak szczegółowo temat. Książka autorstwa p. Jerzego Domasłowskiego przybliży historię ewangelików w Grudziądzu od 1524 r. do współczesności. Opracowanie i wydanie publikacji dofinansowano z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. "Autor niniejszej książki Jerzy Domasłowski — zamieszkały w Poznaniu torunianin, ale od wielu lat żywo interesujący się Grudziądzem i jego dziejami — podjął się niełatwego zadania, tj. opisanie na kartach jednej książki całościowych dziejów luteranów w Grudziądzu. W efekcie powstała ponad 300 stronicowa praca będąca pierwszym w polskiej historiografii całościowym ujęciem dziejów tego wyznania. (...) praca Jerzego

Domasłowskiego „Od pięciu wieków w Grudziądzu. Ewangelicy w dziejach miasta” wnosi szereg nowych ustaleń do tego tematu. Jest także pierwszą, co warto podkreślić, publikacją na ten temat (...) będzie ona przybliżała współczesnym i przyszłym mieszkańcom Pomorza oraz wszystkim, którzy są zainteresowani tą tematyką,

ewangelicki aspekt dziejów Grudziądza. Historii, która rozpoczęła się zaraz po wystąpieniu Marcina Lutra i która trwa nieprzerwanie do dnia dzisiejszego.” - jak napisał w swej recenzji do książki prof. Jarosław Kłaczkow.

W książkę można zaopatrzyć się w Kancelarii Parafialnej.

Płyta "Grudziądzkie Pastoralki 1895-2025"

Płyta "Grudziądzkie Pastoralki 1895-2025" powstała z okazji 130-lecia najstarszej grudziądzkiej pastoralki „Prószy Cichutko Śnieg”. Tekst pastoralki został napisany przez ks. Eduarda Ebela w 1895 roku i wykonana po raz pierwszy w kościele ewangelickim na rynku, który już

nie istnieje. 130 lat później, ten sam utwór, zaśpiewał chór *The G Singers*. Aranżację na chór mieszany wykonała Jagoda Mielewczyk, a aranżację muzyczną do tego utworu stworzył Daniel Grzybowski, z kolei tłumaczenie pastorałki zrobił Jerzy Domaśłowski. Płyta powstała przy współpracy z naszą Parafią.

Wydanie płyty zostało objęte Patronatem Prezydenta Grudziądza. Powstała przy dofinansowaniu z budżetu Gminy - Miasta Grudziądz oraz Samorządu Województwa Kujawsko - Pomorskiego (tekst powstał w oparciu o materiały prasowe). Płyta wydana została w 200 egzemplarzach.

Jubileuszowe znaczki

W tym roku powstały dwa znaczki Jubileuszowe, pierwszy z okazji 130-lecia cmentarza ewangelickiego, który obchodzony był w 2024 r., a także z okazji 130-lecia grudziądzkiej pastorałki, który przypadał na rok 2025.

SPOTKANIE PRZY SZOPCE BOŻONARODZENIOWEJ

Spotkanie przy szopce Bożonarodzeniowej w kościele św. Jana odbyło się 9 grudnia 2025 r. po raz czwarty. Wydarzenie miało wyjątkowy charakter, ponieważ powiązane było z rocznicą grudziądzkiej pastorałki ks. Eduarda Ebela, "Prószy cichutko śnieg", która ma już 130 lat. Tłumaczenia pastorałki na język polski dokonał p. Jerzy Domasłowski, historyk, mediewista, pasjonat historii ewangelicyzmu na terenie Pomorza i Wielkopolski, a w szczególności ewangelików w Grudziądzu. Pastorałka w 2024 r., została ponownie przypomniana na

rynku podczas akcji Kolędowej Mocy i zaśpiewana przez chór The G Singers. Rok później (2025) została wykonana w kościele św. Jana podczas "Spotkania przy szopce Bożonarodzeniowej". Patronat nad wydarzeniem objęli Biskup Diecezji, ks. bp prof. Marcin Hintz, Prezydent Miasta, Maciej J. Glamowski i Muzeum im. ks. dr W. Łęgi w Grudziądzu. Partnerami wydarzenia byli Kolędowa Moc, Stowarzyszenie Otwarte Serca i Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Grudziądzu. Wydarzenie rozpoczął

Proboszcz witając przybyłych gości, którzy nie co wcześniej mogli skorzystać z kawiarenki przygotowanej przez Stowarzyszenie Otwarte Serca. W ramach spotkania zbierane były pieniądze na pomoc dla chorego Antka. Kolejnym punktem wydarzenia było słowo Biskupa Diecezji do zgromadzonych osób. W krótkim wystąpieniu Biskup przypomniał symbole świąt i to jak łączą nas, chrześcijan różnych wyznań. Dalej kilka słów wypowiedział p. Jerzy Domasłowski, który przybliżył dzieje pastorałki grudziądzkiej, ale również zaprezentował swoją książkę pt. "Od pięciu wieków w Grudziądzu. Ewangelicy w dziejach miasta". Następnie mikrofon przejął p. Łukasz Ciemiński pracownik Grudziądzkiego Muzeum, który zaprezentował jedną z wielu szopek Bożonarodzeniowych jakie posiada swej kolekcji, ale też opowiedział o dziejach ich stawiania podczas świąt Bożonarodzeniowych. W dalszej części odbył się koncert chóru The G Singers, który w pierwszej kolejności wykonał grudziądzką pastorałkę "Prószy cichutko śnieg". Na koniec słowo zabrali Jakub Dejewski, twarz Kolędowej Mocy, a także prezes Stowarzyszenia Otwarte Serca, Agnieszka Gal. Spotkanie zakończyliśmy wspólnym

zaśpiewaniem kolędy "O błogosławiony". Spotkanie przy szopce Bożonarodzeniowej z pewnością wprowadziło każdego z uczestników w świąteczny nastrój, a może też zachęci nas do powtórzenia wydarzenia w roku 2026.

KRONIKA PARAFIALNA

PAŹDZIERNIK

Początek ostatniego kwartału roku 2025 rozpoczął się od spotkania Proboszcza z uczniami Szkoły Podstawowej w Komorsku Wielkim na temat reformacji i Kościoła Luterańskiego w Polsce. 4 października Panie z naszej Parafii udały się do Torunia na Diecezjalne Śniadanie dla Kobiet. Panie prowadziły warsztaty podczas tego spotkania. Dzień później przeżywaliśmy Dziękczynne Święto Żniw w trakcie, którego dziękowaliśmy za dary jakie na co dzień otrzymujemy z Bożej dłoni. Po nabożeństwie była Agapa w kruchcie kościoła. 11 października Diakonia Polska przyznała dziesięć Nagród Głównych, w tym p. Markowi Mańkowskiemu z Parafii grudziądzkiej. Nagrody zostały wręczone podczas ekumenicznej Gali *Ubi Caritas*, która odbyła się w kościele ewangelicko-augsburskim Świętej Trójcy w Warszawie. Parafię reprezentowali kurator, p. Elżbieta Smolarek i proboszcz, ks. Karol Niedoba. W tym czasie miał miejsce również Ogólnopolski Zjazd Młodzieży w Olsztynie. W ostatni dzień Zjazdu Proboszcz naszej Parafii, który jest jednocześnie Diecezjalnym Duszpasterzem Młodzieży Diecezji Pomorsko-Wielkopolskiej zaprosił uczestników na Zjazd do Grudziądza na rok 2026. Na zaproszenie p. Marcina Wozikowskiego, proboszcz, ks. Karol Niedoba miał okazję uczestniczyć 28 października w spotkaniu z młodzieżą II LO w Chojnicach na temat historii i współczesności ewangelików w Polsce. Wydarzenie odbyło się krótko przed świętem Reformacji. Uczniowie mieli okazję zadać pytania i poszerzyć swoją wiedzę o znaczenie Reformacji dla Europy i Polski. 31 października tradycyjnie przeżywaliśmy nabożeństwo w Pamiątkę Reformacji. W październiku regularnie odbywały się także lekcje religii, godziny biblijne, a także spotkanie przy stole... o wierze.

LISTOPAD

Listopad rozpoczęliśmy nabożeństwem w kaplicy cmentarnej. Przy okazji 1 listopada wspomnieliśmy osoby, które odeszły od nas do wieczności. Ponadto po raz kolejny otwarta została kaplica dla osób

odwiedzających cmentarz ewangelicki. Niektórzy nie tylko zwiedzali kaplicę i wystawę o cmentarzu, ale również poświęcali swój czas na modlitwę, czy rozmowę o Kościele Ewangelickim z Proboszczem. 9 listopada w ramach akcji "Prezent pod choinkę" przekazane zostało 14 paczek przez grupę młodzieżową "Rita" z Parafii Rzymsko-Katolickiej - Papowo Biskupie, prowadzonej przez ks. Łukasza Nehringa. Ponadto była to okazja do poznania siebie i porozmawiania na tematy ekumeniczne. Oprócz wymienionej grupy w akcji uczestniczyli także uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Trylu, ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Grudziądzu, z Zespołu Szkół Technicznych im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Grudziądzu oraz parafianie. Ostatecznie w ramach akcji udało się zebrać 54 paczki i 4 wirtualne. 15 listopada w naszej Diecezji miał miejsce synod diecezjalny w Bydgoszczy, na którym odbyła się prezentacja książki p. Jerzego Domasłowskiego "Odpięciu wieków w Grudziądzu. Ewangelicy w dziejach miasta". W dniach od 20 do 22 listopada w parafii bydgoskiej odbył się Diecezjalny Zjazd Młodzieży poprowadzony przez Proboszcza, jako Diecezjalnego Duszpasterza. 22 listopada p. Katarzyna Muchowska poprowadziła warsztaty malarskie w ramach *Kreatywnego Spotkania Pań*. Przedostatnia niedziela miesiąca poświęcona została *Międzynarodowemu Dniowi Modlitwy za prześladowany Kościół*. Podczas nabożeństwa prosiliśmy za naszych braci i siostry z różnych części świata, którzy doświadczają cierpienia z powodu wiary w Chrystusa. 25 listopada w Parafii Prawosławnej w Toruniu odbyło się spotkanie przygotowawcze do *Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan* Oddziału Polskiej Rady Ekumenicznej, w trakcie którego ustalono terminy nabożeństw i spotkań. Końcem miesiąca (29.11) zorganizowane zostały warsztaty parafialne w ramach, których uczestnicy zrobili wieńce adwentowe. W ostatnią niedzielę miesiąca rozpoczęliśmy ekumeniczną akcję "Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom", której celem była sprzedaż świec wigilijnych. Zebrane środki przeznaczone zostały na pracę z dziećmi.

GRUDZIĘŃ

Od początku grudnia w ramach godzin biblijnych odbywały się rekolekcje parafialne. 9 grudnia gościliśmy diecezjalną konferencję duchownych, a także byliśmy organizatorami spotkania przy szopce Bożonarodzeniowej. 12 grudnia odbył się przegląd Kolęd i pastorałek w dawnym kościele ewangelickim w Łasinie. Właścicielem jest parafia.

Podczas konkursu obecny był Proboszcz reprezentując Parafię Ewangelicko-Augsburską św. Jana. Dzień później parafialnie przeżywaliśmy spotkanie adwentowe, śpiewając i ciesząc się już świąteczną atmosferą. 16 grudnia na zaproszenie Szkoły Podstawowej nr 1 w Trylu Proboszcz spotkał się z uczniami rozmawiając o świątecznych tradycjach. Następnie wszyscy uczestnicy udali się na dawny cmentarz menonicko-ewangelicki, gdzie uczniowie i grono pedagogiczne wysłuchało Słowo Boże i zmówiło modlitwę. W spotkaniu uczestniczyła także z ramienia Parafii p. Katarzyna Muchowska. 24 grudnia odbyło się wigilijne nabożeństwo połączone z koncertem zespołu parafialnego, który miał swój debiut. Po zakończonym nabożeństwie w plebanii zebraliśmy się na wigilijnym kolędowaniu dla chętnych. Rok 2025 zakończyliśmy nabożeństwem sylwestrowym dziękując Bogu za cały rok, a także prosząc o błogosławieństwo na nowy rok 2026.

Proboszcz Parafii:

ks. dr Karol Niedoba

tel. 504473954

email:

karol.niedoba@luteranie.pl**Plebania/kancelaria parafialna i cmentarna:**

ul. Cmentarna 3a,86 – 300 Grudziądz

tel./fax. (56) 462 09 13

e-mail: grudziadz@luteranie.pl

NIP: 8761913238

Kościół św. Jana

znajduje się przy ulicy Szkolnej 10.

Numer konta bankowego:

Nr IBAN:

PL 96 1020 5040 0000 6602 0063 8148

Kod BIC (SWIFT): BPKOPLPW

Książki chrześcijańskie dostępne są stacjonarnie w księgarni Warto (lub www.warto.com.pl) albo księgarni Augustana (lub www.ksiegarnia.augustana.pl).
Możliwe jest zamówienie konkretnych pozycji przez Parafię. Zapraszamy także do parafialnej Biblioteki.

Księgarnia AUGUSTANA
księgarnia
Warto

Grudziądzki Przegląd Ewangelicki

Kwartalnik Parafii

Ewangelicko-Augsburskiej

św. Jana w Grudziądzu

Redakcja i skład:

Karol Niedoba

Zuzanna Muchowska

Fotografia tytułowa:

Paweł Łukasz Nowakowski

Nakład:

50 egz.

ISSN 2544-638X

Dziękujemy magazynowi *Naturalnie* za finansowanie druku naszego kwartalnika.

Naturalnie
...dla zdrowo myślących

2025
ROK WYZNANIA WIARY

ZAPOWIEDZI WYDARZEŃ

STYCZEŃ

- **Trzy dary**, 6 stycznia br., kościół św. Jana, ul. Szkolna 10;
- **Spotkanie Ekumeniczne – TmoJCh**, 16 stycznia br., plebania – sala parafialna, ul. Cmentarna 3a;
- **Spotkanie przy stole... o wierze**, 29 stycznia br., godz. 17.00, plebania – sala parafialna, ul. Cmentarna 3a;

LUTY

- **Środa Popielcowa**, 18 lutego br., godz. 16.00, kościół św. Jana, ul. Szkolna 10;
- **Zgromadzenie Parafialne**, 20 lutego br., godz. 16.00, plebania – sala parafialna, ul. Cmentarna 3a;
- **Spotkanie członków Oddziału Polskiej Rady Ekumenicznej**, 24 lutego br., godz. 10.30, PEA Bydgoszcz;
- **Spotkanie przy stole... o wierze**, 26 stycznia br., godz. 17.00, plebania – sala parafialna, ul. Cmentarna 3a;

MARZEC

- **Światowy Dzień Modlitwy**, 6 marca br., godz. 17.00, kościół św. Jana, ul. Szkolna 10;
- **Synod Diecezjalny**, 20-21 marca br., Koszalin;
- **Koncert Tomasza Żółtko**, 25 marca br., godz. 17.00, kościół św. Jana, ul. Szkolna 10;
- **Spotkanie przy stole... o wierze**, 26 marca br., godz. 17.00, plebania – sala parafialna, ul. Cmentarna 3a;
- **Kreatywne spotkanie Pań**, 28 marca br., godz. 15.00, plebania – sala parafialna, ul. Cmentarna 3a;

